

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

234

כי תצא (תשכ"ד)

כ"ד י"ד-ט"ו
אסור הלנת שכר שכיר

פרשה זו היא העשירה במצוות מכל פרשיות התורה. יש כאן הזדמנות למורה להעמיד את תלמידיו על חשפע הזה בחוקים ובמשפטים, בהגבלות ובהדרכות בחיי יחיד ובחיי צבור, ביחסי משפחה וביחסי עמים, בחיי עיר ובחיי כפר, בשטח העבודה ובענייני מסא ומתן מסחרי. בשאלה לתכלית המצוות כלן עסקנו בגליון כי תצא תשט"ו וראוי לסיים למדו הפרשה - אחר שהכירו התלמידים עולם גדול זה של תורה בכללו והתעמקו לפחות בחלק קטן שהט בפרשיות, - בקריאת שני הסדרשים שהובאו שם.

הפעם התרכזנו במצוה אחת בלבד, אשר בה עוסקים שלשה פסוקים בתורתנו שנים בפרשתנו ואחד בפרשת קדושים, וראוי להעמידם זה מול זה, כפי שעושים רבותינו במדרשי הלכה. לשם סיכום דיני הלנת שכר שכיר ראוי לעיין ברמב"ם הלכות שכירות פרק י"א הלכות א-ב. לשם השוואה והחייאת החמר וראית האקטואליות הובא כאן העתק מתוך "דברי הכנסת": הדיון הראשון על חוק אסור הלנת שכר שכיר. (אחריו הועלה ענין זה עוד מספר פעמים לדיון עד שנתקבל החוק.)

ישיבת הכנסת כ"ו אייר תשט"ו (יברי הכנסת"כרך 18 1954)

היו"ר מ. מנצ'ה: אנחנו עובדים להצעה לסדר היום מס' 895 - הצעת חוק איסור הלנת שכר, תשט"ו - 1955. רשות הדיבור לחה"כ אונא.

משה אונא: כבוד היושב ראש, כנסת בכבודה, מכת הלנת שכר שכיר התפשטה בשנים האחרונות בצורה מבהילת. רבוי הקשיים הכספיים הולידו תופעה מבישה זו. היא בעשתה לדבר נפוץ וכלומר רגיל בתחום היחסים שבין עובד ומעביד. אי-תשלום שכר במשך שלשה ארבעה חודשים נעשה לדבר שכיח עד כדי כך, שבכלל כבר לא הרגישו האנשים איזה עוול הם עושים ולא יזו דימורליזציה הם גורמים. היו מקרים חמורים בשטח זה אבל אינני רוצה להכנס לפרטים ולמנותם כאן. דיברתי על עוול ודמורליזציה, עוול כלפי העובד הסובל קשה יחד עם בני משפחתו עד כדי הסלת חרפת רעב עליהם, בסחון פרנסתו המיזימאלי נלקח ממנו והוא נאלץ להשלים עם הפסדים כבדים ואין שכרו בידו. לא פעם קורה שהפועלים מוכרים את תלושי העבודה שלהם בחלק מערכם ובלבד שיהיה בידם לתת לחם למשפחותיהם.

הלנת השכר גורמת גם לדימורליזציה של המעביד וגם של הפועל: של המעביד, המאבד את הרגשת העבירה שהוא עושה, עד כדי כך שלא פעם נשמע הסבר והצדקה להלנת שכר, כאלו יש רשות למעביד לקחת לעצמו אשראי מפועליו בדרך זו כדי לקיים את מפעלו; ושל הפועל, שנראה לו כאלו אין תמורה לעמלו אם זו באה לו לאחר זמן רב, והוא יגיע לידי מסקנה, שאין ערך למאמציו להתקיים מיגיע כפיו.

היתה תקופה שגם משרדי הממשלה היו בגועים בנגע ממאיר זה. אני שמח לציין שדבר זה השתנה לטובה... בדמה לי, שכיום לא תיתכן מניעה לגשת באופן דחוף לפעולה חקיקתית בענין זה, כדי לעקור תקלה זו מחייבנו. כל זמן שאין חקיקה, לא נהיה בטוחים שתקלה זו לא תתפשט מחדש, וזאת יש למנוע בכל מחיר.

לפי תפיסת יהודית מקורית הלנת שכר שכיר היא לאו מן התורה שחכמינו השוו אותה לדיני נפשות, תוך הבנה עמוקה של גוף הבעיה. וזו לשון הגמרא על הכתוב (דב' כ"ד ט"ו) "ביום ותן שכרו... כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו" - "מפני מה עלה זה בלבם ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה, לא על שכרו?... כל הכובש שכר שכיר כאלו נוטל נפשו ממנו". (בבא מציעא קי"ב.)

שר העבודה גולדה מאירסון: אין לי כל וכוח עם חה"כ אונא, ואינני יכולה לגרוע שום דבר מחערכתו את המנהג הנפסד הזה במדינה - הלנת שכר. אפשר רק להוסיף אבל לא לגרוע אף מלה אחת שמה שאמר על הנגעה הזה. מה שנוגע למשרדי הממשלה ולגופים צבוריים אשר במשך תקופה ידועה היו נאלצים אף הם להזקק לחטא זה, אני שמחה לציין שמשרדי הממשלה הסוכנות וגופים צבוריים אחרים כבר נכנסו למעגל של תשלום שכר באופן סדיר. אני שמחה מאד לציין שתופעה זו כבר נעלמה כמעט לחלוטין בשטח הצבורי. יש עוד מקומות שבהם המצב עדיין חמור, אבל אלה אינם משרדים ממשלתיים ולא הסוכנות...

אהרן ציזלינג: אולי אפשר להגדיר מה זו אי הלנת שכר?

שר העבודה גולדה מאירסון: כאשר משלמים בשבוע הראשון של החודש בעד העבודה של החודש שעבר.

אחרון ציזלינגר: גם לגבי שכירי יום נוהגים כך?

שר העבודה ג. מאירסון אם אתה רוצה לדעת באלו מקומות אין משלמים את השכר בזמן, אני מוכנה להגיד לך, השבתי שאולי זה לא נחוץ.

אשר לענין חקיקת חוק: בתכנית חוקי העבודה נמצא גם חוק בעניני שכר, לא רק סעיף זה של הלנת השכר, אלא גם בענין הגנת שכרו נגד עיקול, נגד ניכויים, הגנה על כך ששכרו של הפועל לא ישתלם במצרכים במקום בכסף, ועוד סעיפים שונים. החוק הזה נמצא בעיבוד...

הייתי מציעה לחתכ"ג משה אונא להסתפק בכך שהחוק הנמצא בעיבוד משרד העבודה יכול גם את הסעיף הזה. אם לא יסתפק בכך, אין לי כל התנגדות לכך, שינוסח חוק קצר נגד הלנת שכר...

היו"ר ב. מינץ: גם שרת העבודה וגם חתכ"ג אונא אינם מתנגדים שיחוקקו חוק קצר נגד הלנת השכר... אני שמח ששתי ההצעות הראשונות (הראשונה היתה חוק הגנת הטבע נ.ל.) עברו מתוך אידיליה כזאת. נקווה שהדבר ימשך כך.

הצעת חוק אסור הלנת שכר תשמ"ו (הוגשה ע"י חתכ"ג ס. אונא) (דברי הכנסת 18 עמ' 1672).

1. הגדרות: "שכיר יום" פרושו אדם, שמעבידו יכול לפטר ע"י צו הודעה מוקדמת של יום. "מעביד" פרושו כמשמעותו בפקודת הפיצויים לעובדים.
2. חובת תשלום שכר: שכרו של שכיר יום ישתלם על ידי מעבידו לא יאוחר מאשר בשעה 18 של יום חמישי בשבוע לכל שבוע עבודה או חלק ממנו, המסתיים בו.
3. חובת המצאת חשבון: על המעביד למסור למקבל השכר או ללשכת העבודה, הכל לפי המוסכם, חשבון בכתב שיצוינו בו מיב העבודה, גובה השכר, הבסיס שלפיו הוא משלם, התקופה שהוא משלם בעדה והנכויים החוקיים, אם היו כאלה...
4. מועד תשלום מוסכם: היה שכיר יום מועסק ע"י המעביד בקביעות, יהיה מזכותם של הצדדים להסכים על מועד קבוע אחר לתשלום שכר העבודה, ובלבד שלא ייקבע מועד יותר מאוחר מסוף החדש בו הוא מועסק.
5. חובת תשלום במזומנים: שכר העבודה ישתלם במזומנים...
6. פצויים עבור איחור: כל מעביד המאחר לשלם בניגוד לסעיף 2 לחוק זה... ישלם למקבל השכר כפצוי, אחוז אחד לכל שבוע מן הסכום המגיע לשכיר יום.
7. עונשים: איחר המעביד לשלם שכר של שכיר יום בתקופה העולה על חדש, ייאשם בעבירה ויהיה צפוי לקנס של 500 ל"י או למאסר חודש או לשני העונשים כאחד...

נחמה ליבוביץ